Kalmár Tibi pepita zakóban és sárga kamásliban. A hatás leírhatatlan volt: a tiszteletre méltó zsűri úgy röhögött, hogy percekig szünetelt a vizsgaelőadás.

Következő alkalommal a Bánk bánnal Békéscsabán találkoztam. II. Endrét, a magyarok királyát T. Peti, a színház jeles művésze alakította. Csakhogy kemény alkoholista volt, ám a főpróbák idején becsülettel vigyázott magára és egy kortyot sem ivott.

A díszlet itt is cserélhető elemekből állt, amelyeket a műszak lefúrt. A király trónszéke ilyen falhoz csatlakozott, de hibásan rögzítették. Amikor Peti heves mozdulattal hátravetette magát, rémülten láttuk, hogy trónszékestül, díszletfalastul egy hátraszaltóval eltűnik a szemünk elől. A baj nem jár egyedül, a műszak a trón mögötti süllyedőt is nyitva hagyta. Endre király trónjával és a fallal együtt egy emeletnyit zuhant. Dermedt csend után egyszer csak tompa káromkodás hallatszik a mélyből. Hálistennek, él! Szerencsére a süllyedő alatt ponyvák voltak kiterítve, azokra esett.

De az átoknak nincs vége. Sorozatban játszottuk a darabot, s amikor Bánk megsérti a királyt, a trón körül álló királypárti urak kardot rántanak. Ám egy alkalommal az egyik segédszínész távollétében a színház ifjú, lelkes dramaturgja ugrott be s állt a király mögött. A megfelelő pillanatban ő is kardot rántana, de az nem jön ki. Dühében nagyot ránt a kardon és szép ívben levágja a király fülét.

A közönség ebből semmit sem észlelt, mert hátsó oldalon történik, de mi látjuk, ahogy dramaturgunk büszkén áll a véres karddal, Peti füle egy szálon lóg, Ő maga csak annyit észlel, hogy valami meleg csurog a nyakába. Még néhány perc az előadás vége, hagyjuk lemenni, de a mentő már ott áll a színház mögött és Peti fülét a kórházban gondosan visszavarrják. De ő maga levonja a tanulságot: - Én kétszer nem ittam előadás előtt! Először majdnem a nyakamat törtem, másodszor meg levágták a fülemet! Hát, tudjátok, mikor leszek én antialkoholista! Becsületére legyen mondva, nem is lett az.

A kitérő után vissza a főiskolára. Híresen jó, összetartó osztály voltunk. Reggel 8-tól este 10-ig, éjfélig éltünk, dolgoztunk együtt. Ketten szültek, *Sárközi Elga* és *Marton Mari* - mindkettőjük babáját az osztály nevelte. Ha színpadra kellett menniük, valamelyikünk őrizte a kicsit.

Szórakozni is együtt szerettünk. Egy szilveszter előtt lázas tervezgetés közben rájöttünk, hogy semmi pénzünk. A szomorkodás közben lépett be egyik tanárunk és megkérdezte, mi a baj? Rendező volt a Szinkronfilmgyárban, nekünk pedig beszédtechnikát tanított. Néhány nap múlva behívatta az egész osztályt. Csapajevről, a “hőslelkű" hadvezérről szólt a film, mi jelentős szerepet kaptunk: sokszor kellett lelkesen kiabálnunk, hogy “Jön Csapáááájev!"

Úgy látszik, olyan sikeresen oldottuk meg a bonyolult művészi feladatot, hogy a kapott gázsiból remek osztályszilvesztert rendezhettünk.

(Részlet a szerző most megjelent Banántánc című kötetéből)

****

“Fontosak a fa gyökerei, hogy kiteljesedhessen a korona."
(Nemeskürty István)

“Ha minket elfú az idők zivatarja, Nem lesz az Istennek soha több magyarja."
(Arany János)

****

Molnár József

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai
3. rész

Van Dyck által Amszterdamban metszett betűinek sorsáról a kutatás mindmáig nem tudott biztosat kideríteni. *Schütz Ödön* összegyűjtötte adatok sem tudtak fényt deríteni rá. Annyi bizonyosnak látszik, hogy egy részüket magával vitte Marseilles-be, mert a nyomdaalapításkor kötött szerződésben csak papírvásárlásról és a munkások fizetéséről történt említés, de betűk vásárlásáról nem. Az örmény nyomdászat történetírója, *Zarbanalján* szerint a matricáknak egy része Amszterdamban maradt, s ezek

egy idő múlva *“mások kezébe kerültek"*. Schütz Ödön hivatkozik is egy *Szaruhan* nevű szerzőre, mint holland forrásra (de közelebbi adatot nem közölt), mely szerint *Voszgan Amszterdamban* maradt betűit *Andreas Acoluthus* vásárolta meg és Lipcsében 1680-ban ezekkel nyomtatta ki Obadius Armenus-át, a Németországban készült első örmény könyvet. Annyi bizonyos, hogy *Christian Friedrich Gessner* 1740-ben *“Alphabetum Armenicum Rom"* megjegyzéssel közli Voszgan Bibliára hivatkozva a Miatyánk örmény szövegét és két nyomtatott oldalon az örmény ábécét. A betűk azonban nem azonosak az eddig ismert örmény betűkkel, s méretük is nagyobb, tehát nem lehetnek azonosak van Dyck betűivel sem. Voszgan püspök Marseilles-be költözése után 12 évig nem nyomtattak örmény könyvet Amszterdamban.

Az új nyomdász, *Máté Hovhanneszján* anyai nagybátyjával *Tamás Nuricsanyján* püspökkel körülbelül abban az időben érkezett Marseillesből Amszterdamba, mikor *Misztótfalusi* már befejezte a betűmetszés tanulását *Dirk Voskens* műhelyében és az első lépéseket tette az önállóság felé. Máté Hovhanneszján 1630 körül született *az Arax* folyó mellett elterülő *Koghtn* megye *Vanant* nevű falujában, ezért családi neve helyett inkább csak *Vanantecinek* hívták. Később a nyomdáját is csak ekként emlegették, s ezzel a névvel került bele az örmény nyomdászat történetébe. Nagybátyjával, Tamás Nuricsanján püspökkel, a Koghtn megyei Szent Kereszt kolostor apátjával együtt hagyta el Örményországot, akivel egy évet töltött Ciprus szigetén, aztán egy időre elvált az útjuk. *Máté Vananteci* ezután tizennégy évig élt Livornóban, s az ottani örmény nyomdában megtanulta a könyvnyomtatást.

Nem sokkal Amszterdamba indulása előtt egy rövid időre megállt Marseilles-ben, ahol 1683-ban két könyvet sikerült kinyomtatnia. Nincs teljesen pontos adatunk arról, mikor érkezett Amszterdamba. Első Amszterdamban nyomtatott könyve a *“Saragnoc" (“Lelki dallamos éneklések istenes és boldogságos örmény Fordító Szent Doktoroktól, akik az Egyház szertartását rendezték ")* című énekes könyve a kolofon tanúsága szerint 1685 szeptemberében készült el.
Hogy kinyomtathassa ahhoz először Misztótfalusinak ki kellett vésnie a betűket. Ez a “sok fáradsággal járó" munka bizonyára hónapokat vett igénybe, s a szedés, tördelés, nyomtatás és kötés ugyancsak. Tehát 1684 őszén már Amszterdamban kellett lennie, erre vall *Gerrit Huijgen* holland könyvkötő kijelentése Tixerandet közjegyző előtt 1695-ben, aki szerint kilenc évvel azelőtt, tehát 1684 végén állapodott meg Máté Vananteci Misztótfalusival a betűk vésésének dolgában.

Folytatjuk

****

Nagy Botond

Az erdélyi örmények nyomában – Üzenet az Ararátról

Rendhagyó történelmi-irodalmi estre került sor a Belvárosi szerdák rendezvénysorozat és az EMKE Maros megyei szervezetének szervezésében: rendhagyó mind a tematika, mind a közönség és a helyszín szempontjából is. A manapság “divatos" kisebbségek mellett ugyan ki foglalkozik az örménységgel, annak ugyancsak szenvedéssel és háborúskodással teli történelmével, évszázadokon keresztül tartó vándorútjával? Mikor volt még olyan irodalmi est, amely teljes telt házat eredményezett a Kultúrpalota kistermében? Sajnos eléggé régen.

A szervezők, *Markó Enikő* és *Kilyén Ilka* nyitóbeszéde után *Várady Mária* színművésznő lépett - örmény viseletben - a színpadra és szavalt, mintegy hangulatteremtőként, az örmény költészetből, majd az est előadója és méltatója, *dr. Issekutz Sarolta* - szintén örmény viseletben - szólt: beszélt az erdélyi és őshazai örménységről, illetve a bemutatandó könyvről, *dr. Puskás Attila* armenológus Az *erdélyi örmények nyomában* című kötetéről. A méltató elmondta: máig megőrződtek olyan kulturális, illetve gasztronómiai elemek, hagyományok, amelyekről nem tudjuk, hogy örmény eredetűek *(Szerk. megj. csak az örmény gyökerűek tudják). Az* erdélyi örménység már csak diaszpóraként tartja a kapcsolatot a 4000 kilométernyi távolságra lévő őshazával, de tartja. 1918-ban az első köztársaságot felszámolta a Szovjetunió, a második 1991-ben jött létre. A könyv - amelynek címlapja az új Örményország zászlajának és címerének színeit idézi - zsugorított történelemkönyv és művészettörténet.
Az őshazából 1239-ben menekült el az örmény királyi udvar, velük tartottak azok, akik ősei az egész